

Chronologisch overzicht van de kredietcrisis

Een chronologisch overzicht van de belangrijkste momenten van de kredietcrisis. Hoe het begon op de Amerikaanse huizenmarkt en hoe het oversloeg naar de hele financiële wereld.

15 maart 2007: In de Verenigde Staten ontstaat beroering. Een groot aantal huizenkopers verkeert in wanbetaling. Twee Amerikaanse hypotheekbanken zitten zwaar in de problemen. New Century, dat zich specialiseert in subprime-hypotheeken, bevindt zich aan de rand van de afgrond. In het aandeel kan enkele dagen niet gehandeld worden. Hypotheekbank Accredited Home Lenders kampt met liquiditeitsproblemen nu kredietbanken meer onderpand eisen voor leningen. Onder beleggers bestaat onzekerheid over de gevolgen van de crisis.

3 juli 2007: Eén vonkje is nodig, en de economie ploft. Dat schrijft Professor René Tissen van Nyenrode op 3 juli in het Financieele Dagblad. Het is niet de eerste waarschuwing. Zakenbank Morgan Stanley vertelt begin juni al aan zijn klanten terughoudend te zijn met het innemen van aandelenposities. Het is pas de vijfde 'red flag' die de onderneming sinds 1980 uit laat gaan. Ruim twee weken later wijst de Bank van Internationale Betalingen, de bank aller banken, in zijn 77ste jaarverslag op de serieuze mogelijkheid van een aanstaande wereldwijde depressie, vergelijkbaar met die van 1929.

26 juli 2007: Is de Amerikaanse huizen crisis een donderwolk die boven de markt hangt of zijn het slechts windveren die overwaaien en tijdelijk het zicht op een blauwe hemel vertroebelen? De autoriteiten in de VS willen het laatste doen geloven. 'Als ik een olievlekwerking zou zien naar eersteklashypotheeken, dan zou ik pas nerveus worden', reageert president Charles Plosser van de centrale bank van Philadelphia. Een zogenoemde 'credit crunch' ligt dus nog niet op de loer. Kredietbeoordelaar Moody's vindt dat ook, maar ziet wel gevaren voor een 'liquidity crunch'.

28 juli 2007: Beleggers vrezen een verdieping van de crisis op de kredietmarkt, die weleens een einde zou kunnen maken aan de recente golf van fusie- en overnamenieuws. De problemen blijven de gemoederen bezighouden en de crisis lijkt zich nu ook uit te breiden naar andere sectoren. Beleggers zijn bang dat banken hun financiële situatie dusdanig zien verslechteren dat zij minder snel leningen verstrekken aan bedrijven voor overnames. Daardoor kan de stroom van fusies en overnames van de afgelopen tijd tot stilstand komen.

30 juli 2007: De crisis op de Amerikaanse hypotheekmarkt maakt haar eerste slachtoffer in Europa. De Duitse bank IKB voor middelgrote ondernemingen laat weten in financiële nood te verkeren. Het bericht van de Duitse bank komt als een complete verrassing. De toezichthouder en grootaandeelhouder KfW moeten eraan te pas komen om acute liquiditeitsproblemen af te wenden. De bestuursvoorzitter van de bank vertrekt per onmiddellijk. De mededeling van IKB komt stevig aan op de Europese financiële markten. Eerder rept de Britse bank HSBC als eerste Europese bank van verliezen door de crisis in de Verenigde Staten, maar daar is geen sprake van liquiditeitsproblemen, zoals nu bij IKB. Beleggers vrezen dat meer banken tegenvallers te melden hebben als ze in de komende weken hun kwartaalcijfers publiceren.

3 augustus 2007: De directeur van de Duitse toezichthouder op het bankwezen Jochen Sanio is heel duidelijk. Tijdens een spoedoverleg met onder meer het ministerie van financiën en de Bundesbank waarschuwt hij dat de liquiditeitsproblemen bij de IKB Deutsche Industriebank kunnen leiden tot de grootste bankcrisis in Duitsland sinds 1931. Het geeft aan hoe zeer de nood aan de man is. De crisis op de Amerikaanse huizenmarkt eist steeds meer slachtoffers. Een crisis in de Nederlandse financiële sector lijkt nog ver weg. De grote Nederlandse banken en verzekeraars zeggen geen grote risico's in de VS te lopen.

9 augustus 2007: De Europese aandelenbeurzen gaan fors onderuit. Beleggers raken in paniek nu de problemen op de Amerikaanse subprime-markt zijn overgewaaid naar Europa. Het rampzalige nieuws komt vanuit Parijs. BNP Paribas, de grootste bank van Frankrijk, heeft drie investeringsfondsen bevroren die zich bezighouden met zogeheten 'asset-backed'-leningen. De bank is niet meer in staat om deze kredieten, met hypotheekleningen als onderpand, op correcte wijze te waarderen.

10 augustus 2007: De centrale banken van Europa en de Verenigde Staten hebben extra geld in het financiële systeem gepompt om verdere paniek op de markt voor bankleningen te sussen. Aandelenkoersen in Europa en de VS dalen scherp. De laatste keer dat een dergelijke ingreep noodzakelijk was, was na de terroristische aanslagen op 11 september 2001. Op de aandelenmarkten wordt het ingrijpen door de ECB gezien als teken dat de bankcrisis nog dieper is dan gedacht.

17 augustus 2007: De beurzen in het Verre Oosten beleven hun sterkste daling op één dag sinds de aanslagen in de Verenigde Staten op 11 september 2001. De oorzaak ligt bij de wereldwijde crisis, die is ontstaan op de Amerikaanse hypotheekmarkt. De Aziatische beleggers lijken aanvankelijk niet geraakt maar trekken nu massaal hun geld uit de onzekere aandelenmarkten. Velen stappen over op veilige investeringen als staatsobligaties.

24 augustus 2007: Geldgever ING verwacht dat de crisis op de kredietmarkt doorsijpelt tot aan het midden- en kleinbedrijf. Nu al is lenen duurder geworden voor grote ondernemingen. Dat zal straks ook voor de kleinere bedrijven gelden.

8 september 2007: Een ronduit zwak banencijfer uit de Verenigde Staten vergroot de zorg dat de kredietcrisis een wissel gaat trekken op de reële economie. Voor het eerst in vier jaar is er in augustus een daling van het aantal banen buiten de agrarische sector. Op de financiële markten leeft direct de vrees voor een Amerikaanse recessie op. Ook wordt een renteverlaging van het Amerikaanse stelsel van centrale banken (Fed) op 18 september nu vrijwel zeker geacht.

12 september 2007: De kredietcrisis krijgt het Nederlandse bedrijfsleven in zijn greep. Ondernemers zien het wantrouwen in de financiële sector negatief doorwerken in de reële economie. Er is sprake van verlamme effecten. 'De durf om te groeien en te investeren neemt af. Dit is niet goed voor het economisch klimaat', verklaart Jan Kamminga, voorzitter van de werkgevers in de grootmetaal, verenigd in de FME.

15 september 2007: Hernieuwde zorgen over de kredietcrisis houden de beurzen in hun greep. Directe aanleiding is de noodkreet van de grootste Britse hypotheekbank Northern Rock. De hypotheekverstrekker geeft een winstwaarschuwing af en krijgt een noodkrediet van de Bank of England. Britse spaarders staan massaal in de rij om bij hun bankfiliaal al hun geld van de rekening af te halen.

De Europese ministers van financiën zien intussen geen spoedig einde voor de huidige problemen op de financiële markten. Ze denken dat de turbulentie, ingezet door een hypotheekcrisis in de VS, slechts een geringe invloed op de economische groei in de Europese Unie heeft.

President Nout Wellink van de Nederlandsche Bank zegt dat de kredietcrisis in het allerslechtste geval euro 1200 mrd gaat kosten. Hij noemt de huidige problemen op de geldmarkt een aanpassingsproces van maanden, dat heel lastig is. 'Ongelukken op de weg zijn niet uit te sluiten, maar het financiële systeem kan dat dragen. Het wachten is op het terugkeren van het vertrouwen.'

21 september 2007: President Bush laat zich optimistisch uit over de stand van de economie in de Verenigde Staten. 'De inflatie is laag, de arbeidsmarkt is nog altijd sterk', zegt hij. Met deze woorden poogt de president de kredietcrisis te bezweren en daarmee het risico dat zijn land in een recessie raakt. Want ook nadat de Fed, het stelsel van Amerikaanse centrale banken, deze week voor het eerst

in vier jaar tijd de officiële rente verlaagt met vijftig basispunten, is de onrust op de financiële markten wereldwijd niet geluwd.

25 september 2007: Voor zover bekend verkeert voor het eerst een Nederlands beleggingsfonds in problemen als gevolg van de crisis op de hypotheekmarkt in de VS. Het gaat om het fonds Hiax van het Amsterdamse effectenbedrijf Fxator Securities. De kans is klein dat beleggers hun inleg terugkrijgen.

29 september 2007: Het economische klimaat in de eurozone verslechtert en het wordt moeilijker om daar met het rentebeleid nog iets tegen te doen. Dat beeld komt naar voren uit een reeks macro-economische cijfers. Duitsland en Zweden melden een daling van de detailhandelsverkoop. De Europese Commissie komt met cijfers die duiden op een daling van het consumentenvertrouwen. Tegelijkertijd stijgt de inflatie in de eurozone weer. De ruimte voor de Europese Centrale Bank om met het rente-instrument op te treden tegen een verzwakking van de groei in de eurozone wordt daardoor eerder kleiner dan groter.

2 oktober 2007: Drie grote financiële instellingen moeten door de kredietcrisis miljarden afschrijven op portefeuilles met veelal complexe kredietconstructies. Het Zwitserse UBS, de grootste vermogensbeheerder ter wereld, duikt dit kwartaal zelfs in de rode cijfers. Citigroup, de naar beurswaarde grootste bank van de Verenigde Staten, voorspelt een 60% lagere kwartaalwinst. Ook Credit Suisse meldt dat afwaarderingen de winst aantasten, maar geeft verder geen details.

8 oktober 2007: De liquiditeitscrisis heeft inmiddels gevolgen voor het verstrekken van leningen aan bedrijven. Banken worden strenger, de rentemarges gaan voor het eerst in jaren weer omhoog, vooral voor leningen groter dan euro 1 mrd. In het middensegment van de markt (euro 10 tot euro 250 mln omzet) is de kredietopslag nog minder duidelijk.

9 oktober 2007: 'De kredietcrisis zal overheden wereldwijd dwingen hun begrotingen flink aan te passen.' IMF-voorzitter Rodrigo de Rato waarschuwt met deze opmerking voor de impact van de kredietcrisis op de reële economie. 'Want ook al is de volledige schade nog niet in te schatten, de vertrouwenscrisis op de kredietmarkt remt de groei van de mondiale reële economie zeker.'

13 oktober 2007: De situatie op de Amerikaanse woningmarkt wordt steeds grimmiger. Strengere kredietcriteria, hypotheekexecuties en een vloedgolf aan nieuw gebouwde huizen zorgen voor een recordoveraanbod op de Amerikaanse huizenmarkt. President Nout Wellink van De Nederlandsche Bank waarschuwt in het Financieele Dagblad dat ondanks oplopende beurskoersen en een toenemend vertrouwen op de geldmarkten, de kredietcrisis nog niet voorbij is.

16 oktober 2007: De Dow Jones-index van dertig toonaangevende fondsen belandt onder de psychologisch belangrijke 14.000-puntengrens. Beleggers maken zich weer zorgen over de gevolgen van de kredietcrisis. Die zorgen worden gevoed door tegenvallende derdekwartaalcijfers van de Amerikaanse bank Citi.

2008

Februari 2008: De Britse overheid nationaliseert het in problemen geraakte Northern Rock na een run van klanten op de bank.

Maart 2008: Het noodlijdende Bear Stearns komt met hulp van de Federal Reserve (Fed) in handen van JPMorgan Chase.

April 2008: De Nederlandse zakenbank NIBC moet miljarden euro's lenen van de Europese Centrale Bank (ECB) om aan haar verplichtingen te kunnen voldoen.

Juli 2008: De Amerikaanse regering presenteert een reddingsplan voor de noodlijdende hypotheekbanken Freddie Mac en Fannie Mae. Amerikaanse huizenbezitters krijgen financiële steun.

September 2008: De ontwikkelingen raken in een stroomversnelling:

15 september 2008: De Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers vraagt uitstel van betaling aan, Bank of America neemt Merrill Lynch over.

16 september 2008: De Amerikaanse verzekeringsreus AIG komt in handen van de overheid.

20 september 2008: De Amerikaanse regering presenteert een reddingsplan voor de financiële sector ter waarde van \$ 700 mrd.

25 september 2008: De grootste spaar- en kredietbank van de VS, Washington Mutual, valt om.

29 september 2008: 'Black Monday'. De aandelenkoersen kelderen wereldwijd na afwijzing van het Amerikaanse reddingsplan in de Senaat. Fortis komt deels in handen van de regeringen van Nederland, België en Luxemburg.

30 september 2008: Ierland geeft als eerste EU-land volledige garantie op spaartegoeden.

Oktober 2008: De maand dat de overheden ingrijpen

1 oktober 2008: De Amerikaanse senaat keurt het reddingsplan alsnog goed.

3 oktober 2008: De Nederlandse overheid neemt Fortis Nederland voor euro 16,8 mrd volledig over.

6 oktober 2008: Tweede Zwarte Maandag. Weer slaat de paniek op de beurzen toe.

7 oktober 2008: IJsland stevent af op een bankroet. Het land nationaliseert zijn bankensector.

8 oktober 2008: Centrale banken wereldwijd verlagen gelijktijdig de rente in een gecoördineerde actie.

9 oktober 2008: Steunfonds van euro 20 mrd voor de Nederlandse financiële sector.

12 oktober 2008: Eurolanden staan voor honderden miljarden euro's garant voor leningen tussen banken na topperleg G7 en IMF in Washington. Nederland staat garant voor euro 200 mrd.

13/14 oktober 2008: Wereldwijd herstel op aandelenmarkten. De Nikkei-index in Japan boekt de grootste procentuele stijging ooit op een dag, de Dow-Jonesindex boekt een recordwinst in punten.

14/15 oktober 2008: Herstel is van korte duur: veel aandelenbeurzen sluiten in de min. De vraag is wat de gevolgen van de kredietcrisis zijn voor de reële economie.

Bron: FD.nl, 21 oktober 2008